

EWA BOCHNO
Uniwersytet Zielonogórski

WSPÓLNOTOWOŚĆ HYBRYDOWA JAKO KATEGORIA W OGLĄDZIE GRUP STUDENCKICH

WYWOŁANIE PROBLEMU

W teście podejmę próbę spojrzenia na uniwersytet jako miejsce funkcjonowania wspólnoty grup studenckich oraz relacje i działania, które tę wspólnotowość budują lub blokują. Jest to o tyle istotne, że kształcenie na tym szczeblu jest ostatnim po szkole podstawowej, gimnazjum i liceum szczeblem kształcenia „organizowanego”. Jest też miejscem tworzenia elit intelektualnych i społecznych. Nabiera to szczególnego znaczenia w kontekście wprowadzenia Ustawy 2.0 oraz związanych z tym dyskusji (często tylko politycznych) o zadaniach i roli wspólnego uniwersytetu, zmianie jego funkcjonowania w społeczeństwie.

W artykule realizuję dwa cele. Po pierwsze, zamierzam wskazać na możliwość definiowania kategorii teoretycznej i badawczej, jaką jest „hybryda”. Podjęmę próbę zarysowania jej siły i ożywczego charakteru. Z kategorii hybryda wyprowadzę kolejną: wspólnotowość hybrydowa. Po drugie, w odniesieniu do wyników badań¹ własnych dotyczących dziekańskich grup studenckich², czyli tych, które

¹ Odnoszę się do fragmentu szerszych badań realizowanych przez zespół pod naukowym kierunkiem Marii Dudzikowej: „*Studenci I-go roku UAM 2005 – 2006/10. Doświadczenia szkolne I-go rocznika reformy edukacji a zmiany zasobowe jego kapitału w warunkach szkoły wyższej*”, grant MNiSW, nr 3821/H03/2007/32.

² Dziekańska grupa studencka to, grupa formalna o charakterze zespołów wychowawczych. „Oddziaływają w niej na studenta te same czynniki, które występują we wszystkich grupach, ich działanie jednak ukierunkowane jest poczynaniami tych, którzy organizują procesy dydaktyczno – wychowawcze. (...) To, jakie są te grupy i jakim stopniu rzeczywiście wywierają wpływy na studentów – zależy zarówno od nauczycieli, jak i od samych studentów. Układ stosunków pomiędzy nimi decyduje o atmosferze społecznej w grupie. (...) Ta atmosfera ma znaczny wpływ na to, jak kształtują się więzi emocjonalne w grupie, czy studenci czują się w niej bezpiecznie, czy mają poczucie wartości i społecznej przydatności, a w efekcie – czy grupa jest zdolna do efektywnego działania na rzecz wyznaczonych celów” za: K. Jaskot, *Grupy studenckie*, Wydawnictwo Uniwersytetu Szczecińskiego, Szczecin 1996, s. 14–15.

zostały „wydzielone/dobrane” dla realizacji zajęć na uczelni, podejmę próbę ich oglądu właśnie poprzez metaforę: wspólnotowość hybrydowa, czyli podejmę próbę jej praktycznego wykorzystania.

DLACZEGO HYBRYDA?

Najpierw króciutkie ustalenie definicyjne. „Hybrydyczność” w ujęciu słownikowym³ to kwestia techniczna – hybryda to postać złożona z elementów kilku „obiektów”, niejednorodna. Może być dobroczynna, ale też niszczycielska i zagrażająca. Hybryd to mieszaniec, osobnik powstały w wyniku krzyżowania na drodze płciowej dwóch różnych genetycznie form rodzicielskich, np. odmian, ras, gatunków; mieszaniec, którego charakteryzuje często zwiększona żywotność⁴.

Kategoria ta może być wykorzystana w definiowaniu kultury jako zjawiska hybrydycznego⁵. Jak pisał M. Kraida: „hybrydyczność jest jednym z emblematycznych pojęć naszej ery. Ujmuje ducha tych czasów z jego obowiązkowym celebrowaniem kulturowej różnicy i fuzji, i rozbrzmiewa globalizacyjną mantrą nieokiełzanych wymian ekonomicznych i przypuszczalnie nieuniknioną transformacją wszystkich kultur”⁶. Jako taka pozwala na akceptację tego, że granice między kulturami nie zostały ustalone raz na zawsze, są płynne i mogą się przynikać⁷ jako niejednorodna mieszanka, której elementy nierzadko są wewnętrznie sprzeczne dokładnie jak kultura w której żyjemy⁸.

Jeśli chodzi o uniwersytet, o jego kulturę i jednocześnie jego usytuowanie w kulturze hybrydyczność można odnieść do dwóch zasadniczych kwestii.

Pierwszej – związanej z jego funkcjonowaniem w warunkach zewnętrznych, które często wymagają łączenia sprzeczności, nieraz nawet ścierających się czy wykluczających wzajemnie perspektyw usytuowania w warunkach polityczno-

³ E. Sobal, *Słownik wyrazów obcych*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2002, s. 450

⁴ *Nowa Encyklopedia Powszechna PWN*, t. 5 (Leb-Nil), red. naczelny B. Kaczorowski, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2004, s. 465

⁵ H.K. Bhabha, *Miejsca kultury*, przeł. T. Dobrogoszcz, Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, Kraków 2012; R.J.C. Young, *Postkolonializm*, przeł. M. Król, Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, Kraków 2012.

⁶ M. Kraida, *Hybridity, or the Cultural Logic of Globalization*, przeł. E. Bochno, Temple University Press, Filadelfia 2005, s. 1.

⁷ J. Urry, *Socjologia mobilności*, przeł. J. Stawiński, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2009.

⁸ Z. Bauman, *Wspólnota. W poszukiwaniu bezpieczeństwa w niepewnym świecie*, przeł. J. Margański, Wydawnictwo Literackie, Kraków 2008.

-gospodarczych⁹. Bez wdawania się w szczegóły mam na myśli lokalizację między: modelem humboldtowskim, a modelem pragmatycznym; egalitarnością, a elitarnością; reprodukcją, a emancypacją; upolitycznieniem, a autonomią czy „edukacją intelektualistów nastawionych na dobra wspólne i uniwersalne ideały, a kształceniem specjalistów uzyskujących pakiety kompetencji, stanowiące kapitał intelektualny na rynku pracy”¹⁰.

Druga kwestia to funkcjonowanie w uniwersytecie, czyli uwarunkowania wewnętrzne kultury akademickiej. W tym wymiarze sprzeczności dotyczą usytuowania między społecznością wspólnot (wspólnotowostek) a społecznością różnic¹¹; studiowaniem studentów a pragmatyzmem związanym z rankingami; globalizacją, przechodzeniem w kierunku społeczeństwa opartego na wiedzy, a koniecznością wzmocnienia działań wspólnotowych; czy „etosem uniwersytetu i profesora, mającymi stanowić gwarancję dobrej roboty akademickiej, (...) a systemami pomiaru i kontroli”¹², co przenosi się na pęknięcie wspólnotowego charakterem edukacji akademickiej¹³.

Sklania to do postawienia pytań o wspólnotowość uniwersytetu w kulturze jego hybrydyczności (zarówno w odniesieniu do hybrydyzacji zarządzania instytucjonalnego, jak i zarządzania hybrydyzacją), ale również daje możliwość oglądu relacji w grupach studenckich poprzez metaforę Hybrydy.

⁹ Ł. Sułkowski, *Kultura akademicka. Koniec utopii?*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2016; B. Śliwerski, *Diagnoza społeczeństwa publicznego szkolnictwa III RP w gorsecie centralizmu*, Oficyna Wydawnicza Impuls, Kraków 2013; K. Jaspers, *Idea uniwersytetu*, przeł. W. Kunicki, Narodowe Centrum Kultury, Warszawa 2017; B. Reading, *Uniwersytet w ruinie*, przeł. S. Stecko, Narodowe Centrum Kultury, Warszawa 2017.

¹⁰ Ł. Sułkowski, *Fuzje uczelni. Czy w szaleństwie jest metoda?*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2018, s. 16.

¹¹ E. Kurantowicz, *Uczelnia jako społeczność ucząca się*, w: *Innowacje w edukacji akademickiej. Szkolnictwo wyższe w procesie zmiany*, red. J. Piekarski, D. Urbaniak-Zajęc, Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź 2010.

¹² Ł. Sułkowski, *Fuzje uczelni...* dz. cyt., s. 16.

¹³ M. Czerepaniak-Walczak, *Autonomia w kolorze sepii w inkrustowanej ramie KRK. O procedurach i treściach zmiany w edukacji akademickiej*, [w:] *Fabryki dyplomów czy universitas?*, red. M. Czerepaniak-Walczak, Impuls, Kraków 2013; M. Czerepaniak-Walczak, *Uniwersytet – instytucja naukowo – edukacyjna czy przedsiębiorstwo? Szkoła wyższa w procesie zmiany*, [w:] *Innowacje w edukacji akademickiej. Szkolnictwo wyższe w procesie zmiany*, red. J. Piekarski, D. Urbaniak-Zajęc, Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź 2010; M. Dudzikowa, *Uniwersytet jako... (co?). Wojna metafor o jego tożsamość*, [w:] *Na rozdrożu biurokratycznej arbitralności*, red. E.J. Kryńska, M. Głoskowska-Soldatow, A. Kienig, ASPRA – JR, Warszawa 2015; M. Kowalska, *Czy możliwy jest jeszcze uniwersytet jako wspólne dobro?*, [w:] *Na rozdrożu biurokratycznej arbitralności*, red. E.J. Kryńska, M. Głoskowska-Soldatow, A. Kienig, ASPRA – JR, Warszawa 2015.

GRUPA STUDENCKA JAKO HYBRYDA SPOŁECZNA?

Odniosę się do niewielkiego wycinka wyników badań prowadzonych przez zespół badawczy pod naukowym kierunkiem Prof. Marii Dudzikowej¹⁴, w których odpowiadałam za fragment dotyczący relacji rówieśniczych na wszystkich szczeblach edukacji, od szkoły podstawowej do edukacji akademickiej.

Badaniami ankietowymi, które prowadziliśmy w roku akademickim 2009/2010 (była to jedna z trzech fal badań – pozostałe to 2005/2006 oraz 2007/2008) objęliśmy studentów V roku Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu. Respondentki i respondenci spośród pięciu opisów grupy wybierali ten, który był charakterystyczny dla ich grupy na I, III i V roku. Następnie w swobodnej wypowiedzi mogli się do swojego wyboru odnieść i podać przykłady, sugestie, że tak właśnie było. W czasie badania nie byli ograniczeni ani czasem, ani obecnością badacza, ani obszernością wypowiedzi. Odwołam się do około 400 wypowiedzi, ale tylko tych dotyczących V roku. Przyjmuję bowiem, że te odpowiedzi mogą dać stosunkowo pełny obraz grupy ludzi, którzy w większości spędzili ze sobą pięć lat wspólnych doświadczeń związanych z życiem uczelnianym i pozaucelnianym. W sumie zebrałam ponad 220 stron spisanych wypowiedzi: od bardzo krótkich jednozdaniowych do obszernych zajmujących niemal całą stronę a4. Na zebrany materiał badawczy postaram się spojrzeć w sposób całościowy, poddając tekst analizie jakościowej treści dotyczącej elementów i wpływów grupy.

Przede wszystkim – kto stanowi grupę. Odpowiedź, z racji, że badaniami objęłam studentów wydaje się prosta: oczywiście oni. Jednak nie wszyscy studenci z danej grupy, tylko wybrani do danej grupki. Wynika to z tego, że badani studenci dobierają się w grupki mniejsze, kilkuosobowe: *Grupy są 4 – 6 osobowe, rzadko 10 osobowe – tak spotykamy się np. na wspólnej nauce, ewentualnie tak są organizowane wspólne wyjścia do pubu. Grupy funkcjonują według składów, które utworzyły się na początku studiów z małymi „przetasowaniami” – podział na grupy jest naturalny – może tak jest łatwiej*¹⁵.

Co więcej, dobór w te grupy nie jest stały. Obowiązuje w nim zasada dobrowoli i zadaniowości: *Jeśli jest coś do zrobienia to zbieramy się, skrzykujemy i to robimy. Nie mamy problemów z tym, żeby w razie potrzeby wykonać dane zadanie – bez przymusu; Funkcjonujemy całkiem „wspólnie” i gdy trzeba sprawnie – wzajemnie informujemy się o potrzebnych materiałach; często grupowo wę-*

¹⁴ Ich pełny opis i analiza zostały zawarte w 3 tomach: M. Dudzikowa, R. Wawrzyniak-Beszterda (red.): *Doświadczenia szkolne pierwszego rocznika reformy edukacji. Studium teoretyczno-empiryczne*, Impuls, Kraków 2010 oraz M. Dudzikowa i inni: *Kapitał społeczny w szkołach różnego szczebla. Diagnoza i uwarunkowania*, Impuls, Kraków 2011; M. Dudzikowa i inni, *Oblicza kapitału społecznego uniwersytetu. Diagnoza – interpretacje – konteksty*, Impuls, Kraków 2013.

¹⁵ Kursywą zapisuję wypowiedzi respondentów zachowując ich oryginalny styl.

drujemy do ksero. Jesteśmy świadomi, jak funkcjonują nasze studia – że warto współpracować – pożyczanie notatek, kompletowanie ich wspólnie do egzaminu, pomoże wszystkim i wszyscy na tym skorzystamy.

Grupy tworzą zatem swego rodzaju hybrydy między znajomymi, przyjaciółmi. „Krzyżują się” ze względu na zadanie, a nie koniecznie ze względu na więzi. Te krzyżówki mogą powstać ze względu na dwa rodzaje motywów.

Pierwszy – między (przyjmując nomenklaturę fauny) dwoma podobnymi gatunkami. Najczęściej jest to podobieństwo zainteresowań: *W obecnej grupie są osoby, które interesują podobne sprawy jak mnie. Mamy do siebie szacunek i wzajemnie sobie pomagamy. Nieobecni mogą liczyć na notatki, a wszystkie rozmowy są przyjazne i ciepłe lub: Większość z nas łączy wspólne zainteresowania (lub podobne), np. w odniesieniu do studiów, co nie znaczy jednak, że jesteśmy pod tym względem tacy sami. Nieco rzadziej pojawia się w ich wypowiedziach podobieństwo w podejściu do zadań, obowiązków, sposobu spędzania czasu wolnego, czy zamieszkania: Nasza grupka dzieli się na „imprezowiczów” i „kujony”. Każdy dobrał się w grupki według tego co jest dla niego ważniejsze, lub: Jeśli chodzi o grupę na V roku, to mamy wspólne cele życiowe (nam chodzi o zostanie tłumaczami i realizację w zawodzie; jesteśmy grupą specjalizacji tłumaczeniowej) lub: Dobraliśmy się w grupki, takie z którymi spędzamy swój czas wolny. Niektórzy wolą się uczyć, inni chodzić do kina, a inni imprezują, lub: Obecnie nastąpił częściowy podział na mniejsze grupki osób, które bardziej się ze sobą przyjaźnią (błąd). Niektórzy pozakładali firmy wraz z kolegami. Także pracują w tym samym miejscu.*

Drugi sposób hybrydyzacji motywów powiązania grupy to powiązanie różnych jednostek, które decydują się na wspólne działania ze względu na efekt tych działań (wzmocnienie gatunku), czyli jakość wykonania danego zadania: *Dobieramy się gdy trzeba coś zrobić (jakiś projekt na zajęcia lub imprezę) lub: Zwykle grupy tworzą się na zajęciach, gdy zapisujemy się do na określony fakultet, zajęcia lub też gdy trzeba podzielić się materiałem na egzamin.*

Tak dobrane grupy przynoszą ich członkom określone korzyści. Badani wskazywali, że (podobnie jak z hybrydami w przyrodzie, które są silniejsze niż gatunki czyste) ich grupy okazują się bardzo przydatne w funkcjonowaniu w środowisku uczelnianym: *Pomagamy sobie w nauce – korepetycje; na pracowni magisterskiej mogą liczyć na pomoc koleżanek i kolegów lub: Wspólne załatwianie spraw administracyjnych ponad podziałami z korzyścią dla grupy, a nie pojedynczych osób – np. zmiany w planie, terminy egzaminów.*

Te korzyści w funkcjonowaniu w określonym środowisku nie przekładają się jednak na „wzmocnienie” grupy w przyszłości. Badani zakładają już na studiach, że po ich zakończeniu dalej będą „krzyżowali się” z kolejnymi jednostkami czy grupami: *Nie sądzę, żebyśmy po studiach byli w stanie skrzyknąć się w większość*

grupy albo roku i skoczyć gdzieś na piwo. Mamy zbyt odmienne gusta „relacje” nie są za silne.

Z analizy wypowiedzi studentów wynika, że ich grupy skupiają swoich członków raczej w mniejszych grupkach, w których mogą nawiązywać bardziej bezpośrednie relacje. Związane jest to z tym, o czym pisze M. Maffesoli¹⁶, że we współczesnych grupach, które autor nazywa nowymi plemionami, człowiek z jednej strony szuka intersubiektywnie odczuwanej przynależności, a z drugiej ma poczucie autonomii, możliwości zupełnie indywidualnego podejmowania decyzji.

Często – co wynika z moich badań – ludzie tworząc grupę dobierają się na zasadzie podobieństwa – sytuacji, zainteresowań czy sposobu życia. Podstawowym wyróżnikiem grupy jest jej dobrowolność. Powstaje ona dzięki podzieleniu przekonania jednostek, że do niej należą. Badani tworzą grupy studenckie, które podobnie jak inne współczesne grupy charakteryzują się – mówiąc za M. Maffesolim: „płynnością, tymczasowymi zrzeszeniami i rozproszeniem. (...) Chodzą w nich o to, by przeskakiwać z jednej grupy do drugiej”¹⁷.

Młodzież akademicka, która może lub nie przebywać w grupie, która z kolei może lub nie tworzyć wspólnotę, tworzy wspólnoty szatniowe (określenie Z. Baumana)¹⁸, zawiązywane tylko na czas wykonania określonego zadania, wspólnoty sieciowe – wyobrażeniowe (określenie M. Castellsa)¹⁹ wzajemnie kontaktujące się raczej jak w świecie wirtualnym niż rzeczywistym, czy wspólnoty uzgodnienia²⁰, których członkowie dzielają te same przekonania, wartości, normy, jednocześnie charakteryzując się bardzo wysokim stopniem otwartości. Studenci „krzyżują się” w określone grupy, aby wzmocnić wykonanie określonego zadania, często tego, z którego czerpią zysk. W związku z tym relacje nawiązywane w grupie mogą wydawać się bardzo powierzchowne i płytkie. Jednak z drugiej strony grupy studenckie i podgrupki w nich się zawierające, mają bardzo gościnnie charakter. Ich członkowie raczej są zainteresowani zwiększeniem liczebności grupy, kontaktem z innymi grupami. Charakteryzują się wysokim stopniem inkluzyjności²¹.

¹⁶ M. Maffesoli M., *Czas plemion. Schyłek indywidualizmu w społeczeństwach ponowoczesnych*, przeł. M. Bucholc, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2008.

¹⁷ Tamże, s. 122.

¹⁸ Z. Bauman, *Wspólnota. W poszukiwaniu bezpieczeństwa w niepewnym świecie*, Wydawnictwo Literackie, Kraków 2008.

¹⁹ M. Castells, *Spoleczeństwo sieci*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2007.

²⁰ określenie Morrisa za: M. Olcoń-Kubicka, *Indywidualizacja a nowe formy wspólnotowości*, Wydawnictwo Naukowe Scholar, Warszawa 2009.

²¹ U. Beck, *Ponowne odkrycie polityki: przyczynek do teorii modernizacji refleksyjnej*, [w:] U. Beck, A. Giddens, S. Lash, *Modernizacja refleksyjna*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2009. S. Lash, *Refleksyjność i jej sobowtóry: struktura, estetyka*, [w:] U. Beck, A. Giddens, S. Lash, *Modernizacja refleksyjna*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2009.

To co jest charakterystyczne dla współczesnych wspólnot – a mocno zarysowało się w wypowiedziach badanych studentów – to zmiana dotycząca zasady tworzenia więzi – przejście od zależności od grupy w kierunku atomizacji²² czy hybrydyzacji relacji.

HYBRYDOWA WSPÓLNOTOWOŚĆ UNIwersYTETU

Uzyskane przeze mnie wyniki świadczą o tym, że sytuacja budowania akademickiej wspólnoty (również w odniesieniu do grup dziekańskich) jest bardzo skomplikowana.

Jest ona – co wynika z mechanizmów funkcjonowania grupy – nierozzerwalnie związana z relacjami demokratycznymi między wszystkimi podmiotami edukacji, których musi student doświadczać w różnych sytuacjach. Odwołując się do psychologii poznawczej, a szczególnie modelu nauczania – uczenia się J. Brunera²³, rozwój możliwy jest dzięki gromadzeniu i przetwarzaniu doświadczeń, które człowiek zdobywa dzięki własnej aktywności. Budowanie wspólnotowości w uczelni musi zatem opierać się o jej doświadczenie przez studenta.

Czy jest to możliwe w uniwersytecie, który choć funkcjonujący w demokratycznych warunkach ustrojowych, bazuje na niedemokratycznym systemie punktacji, rankingach czy wzajemnej rywalizacji, w którą są „wpisani” zarówno nauczyciele czy badacze, jak i – co jest pewnym następstwem – studenci²⁴?

Do jego zarządzania przenosi się „jeden do jednego” metody zaczerpnięte z biznesu, gdzie liczy się przede wszystkim konkurencja i konkurencyjność. Na tym szczeblu edukacji rankingi ilościowe (wszelkiego rodzaju punktacja, ranking liczby studentów czy doktorantów) sprzyjają rywalizacji i tworzeniu – jak określa P. Sztompka – kultury cynizmu²⁵, a blokują działania wspólnotowe. Uczą nie obywatelskości, a pragmatyzmu, który pozwala funkcjonować w edukacji zarządzanej jak przedsiębiorstwo.

W odwołaniu do analiz badaczy²⁶ przypisujących instytucjom kluczową rolę w tworzeniu czy podtrzymywaniu ładu społecznego opartego na zasadach wspól-

²² M. Olcoń-Kubicka, *Indywidualizacja...* dz. cyt., s. 77–78.

²³ J. Bruner, *Kultura edukacji*, przeł. T. Brzostowska-Tereszkiewicz, Wydawnictwo Universitas, Kraków 2006.

²⁴ B. Śliwerski, *Familiada edukacji*, „Dziennik. Gazeta Prawna” 2013, nr 82(3472), 26–28 kwietnia.

²⁵ P. Sztompka, *Zaufanie. Fundament społeczeństwa*, Znak, Kraków 2007.

²⁶ P. Teisseyre, *Ład społeczny bez zaufania?* [w:] *Nowe rzeczywistości społeczne, nowe teorie socjologiczne. Dyskusje i interpretacje*, red. M. Gdula, A. Grzymała-Kazanowska, R. Włoch, Scholar, Warszawa 2012; R. Hardin, *Zaufanie*, przeł. A. Gruba, Sic!, Warszawa 2009; Putnam R., *Demokracja w działaniu: tradycje obywatelskie we współczesnych Włoszech*, Znak, Kraków 2005.

notowości i wzajemnego zaufania oraz szukając analogii do roli uniwersytetu w tworzeniu skutecznych zachęt i warunków do wspólnotowości na poziomie relacji międzyludzkich, chciałabym zaakcentować cztery (między innymi) podstawowe warunki, które w uniwersytecie musiałyby zaistnieć.

Po pierwsze, wspólnotowość jest wytworzona przez instytucje demokratyczne, czyli instytucje wiarygodne działające na jasno określonych zasadach. Obecnie w sytuacji ciągle zaciemnianych, wprowadzanych politycznie zmian w uniwersytecie ten warunek budowania wspólnoty jest niemożliwy. Można podejrzewać, że doprowadzi to do jeszcze większego zatomizowania i rozproszenia na uczelniach oraz uruchomi jeszcze bardziej zaawansowane mechanizmy rywalizacyjne.

Po drugie, instytucje demokratyczne wymagają nieposłuszeństwa obywatelskiego czyli ciągłej oddolnej, społecznej kontroli. Obecnie w uniwersytetach, mimo deklaracji polityków, doświadczamy stopniowego, ale nieustannego ograniczania autonomii – zarówno jednostkowej, jak i zbiorowej.

Trzecia kwestia związana jest z partnerskim układem między podmiotami edukacji, wydziałami, uczelniami oraz między uczelnią a resortem ministerstwa. Zatem we wzmacnianiu zasobów wspólnotowości konieczna staje się taka organizacja uniwersytetu (jego modelu, pracy, relacji), w której nastąpi odwołanie (za pulmanem) do czynników determinowanych kulturowo, czyli norm społecznych, zaufania, występowania i rodzaju organizacji obywatelskich. Nie sprzyja temu przenoszenie „jeden do jednego” na funkcjonowanie uczelni metod zaczerpniętych ze świata biznesu, które urynkowują wyniki działalności instytucji szkolnictwa wyższego, a także umiejscawiają uniwersytet w przestrzeni rosnącej konkurencji, korporacji.

Po czwarte, wspólnotowość w instytucji uzależniona jest, oprócz kwestii związanych z poczuciem bezpieczeństwa, z wartościami postmaterialistycznymi. Tymczasem „uniwersytet jest obecnie atakowany – nie tylko w Polsce, ale na całym świecie. Fascynacja bezsensownymi wskaźnikami, neoliberalnymi ideologiami i „kulturami audytu” szybko zmienia oblicze i cel akademii. Uniwersytety coraz częściej działają jak korporacje, kategoria „dla zysku” znajduje się w centrum uwagi, pracownicy naukowcy i dydaktyczni są zbędni, studenci są „klientami”, a odezwani i rozczarowani administratorzy starają się kultywować nie naukę, lecz „doświadczenie”, ponieważ tego właśnie domagają się od nich nowe rady zarządzające. Plany strategiczne dotyczą Taylorowskich „stawek produkcji” i homogenizującej gilotyny w przebraniu „wytycznych promocyjnych”, tnącej wszystko i wszystkich, którzy ośmielają się podejmować ryzyko, a przede wszystkim tych, którzy mają odwagę okazywać troskę, głębokie zaangażowanie i empatię. Jednocześnie wysyła się pracowników na obowiązkowe szkolenia i zebrania poświęcone temu, jak ważne są „innowacja”, „myślenie krytyczne” i „inteligencja emocjonalna” – nic nieznanące modne słowa, które zasilają szerszy dyskurs „wartości dodanej nauczycieli”

i „kart wyników publikacji”²⁷. Wiąże się to z kolei z krytycznym nastawieniem do instytucji. Można podejrzewać, że przy rosnącej komercjalizacji nauki, nastawieniu na wynik, co generuje kulturę konformizmu, mogą się uruchomić mechanizmy amoralnego familizmu (wysokie zakorzenienie w małej grupie i niska autonomia). Związane jest to z mechanizmem zacieśniania się wewnętrznych więzi grupowych oraz postrzeganiem innych jako zagrażających w sytuacji rywalizacji między jednostkami, grupami, wydziałami czy uczelniami.

Dlatego nie dziwi (w świetle moich analiz, tak i wyników badań zebranych przez zespół M. Dudzikowej), że w badanych grupach następuje łączenie wybranych konfiguracji poszczególnych tożsamości jednostek oraz całej grupy. Najczęściej ta hybrydyzacja wspólnoty „przybiera formę dynamiczną, ponieważ pod wpływem mariażu dokonuje się transformacja kultury w kierunku konwergencji wartości, norm i wzorców”²⁸. Przez to pozwalają nowemu gatunkowi trwać w określonym środowisku (w tym wypadku akademickim).

BIBLIOGRAFIA

- Bauman Z., *Wspólnota. W poszukiwaniu bezpieczeństwa w niepewnym świecie*, przeł. J. Margański, Wydawnictwo Literackie, Kraków 2008.
- Beck U., *Ponowne odkrycie polityki: przyczynek do teorii modernizacji refleksyjnej*, [w:] U. Beck, A. Giddens, S. Lash, *Modernizacja refleksyjna*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2009.
- Bhabha H.K., *Miejsca kultury*, przeł. T. Dobrogoszcz, Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, Kraków 2012.
- Bruner J., *Kultura edukacji*, przeł. T. Brzostowska-Tereszkiewicz, Universitas, Kraków 2006.
- Castells M., *Spoleczeństwo sieci*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2007.
- Czerepaniak-Walczak M., *Uniwersytet – instytucja naukowo – edukacyjna czy przedsiębiorstwo? Szkoła wyższa w procesie zmiany*, w: *Innowacje w edukacji akademickiej. Szkolnictwo wyższe w procesie zmiany*, red. J. Piekarski, D. Urbaniak-Zajac, Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź 2010.
- Czerepaniak-Walczak M., *Autonomia w kolorze sepii w inkrustowanej ramie KRK. O procedurach i treściach zmiany w edukacji akademickiej*, [w:] *Fabryki dyplomów czy universitas?*, red. M. Czerepaniak-Walczak, Impuls, Kraków 2013.
- Dudzikowa M., Beszterda-Wawrzyniak R., Jaskulska S., Marciniak M., Bochno E., Bochno I., Knasiecka-Falbierska K., *Oblicza kapitału społecznego uniwersytetu. Diagnoza – interpretacje – konteksty*, Impuls, Kraków 2013.
- Dudzikowa M., Jaskulska S., Wawrzyniak-Beszterda R., Bochno E., Bochno I., Knasiecka-Falbierska K., Marciniak M., *Kapitał społeczny w szkołach różnego szczebla. Diagnoza i uwarunkowania*, Impuls, Kraków 2011.

²⁷ A. Panayiotou, *Czym jest uniwersytet, jeśli nie jest demokratyczny i wolny?*, <http://politykaakademicka.kkhp.pl/ustawa-2-0/czym-uniwersytet-jesli-demokratyczny-wolny/?fbclid=IwAR2gT-TekjQAKSUwS9RoyMvowJqQ7JvBegZ5eq3dtvlexlD0rSV0paYfY1PA>, dostęp 18.11.2018.

²⁸ Ł. Sułkowski, *Fuzje uczelni...* dz. cyt.

- Dudzikowa M., Wawrzyniak-Beszterda R. (red.), *Doświadczenia szkolne pierwszego rocznika reformy edukacji. Studium teoretyczno – empiryczne*, Impuls, Kraków 2010.
- Dudzikowa M., *Uniwersytet jako... (co?). Wojna metafor o jego tożsamość*, [w:] *Na rozdrożu biurokratycznej arbitralności*, red. E.J. Kryńska, M. Głoskowska-Sołdatow, A. Kienig, ASPRA – JR, Warszawa 2015.
- Hardin R., *Zaufanie*, przeł. A. Gruba, Sic!, Warszawa 2009.
- Jaskot K., *Grupy studenckie*, Wydawnictwo Uniwersytetu Szczecińskiego, Szczecin 1996.
- Jaspers K., *Idea uniwersytetu*, przeł. W. Kunicki, Narodowe Centrum Kultury, Warszawa 2017.
- Kowalska M., *Czy możliwy jest jeszcze uniwersytet jako wspólne dobro?*, [w:] *Na rozdrożu biurokratycznej arbitralności*, red. E.J. Kryńska, M. Głoskowska-Sołdatow, A. Kienig, ASPRA – JR, Warszawa 2015.
- Kraida M., *Hybridity, or the Cultural Logic of Globalization*, przeł. E. Bochno, Temple University Press 2005.
- Kurantowicz E., *Uczelnia jako społeczność ucząca się*, w: *Innowacje w edukacji akademickiej. Szkolnictwo wyższe w procesie zmiany*, red. J. Piekarski, D. Urbaniak-Zajac, Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź 2010
- Lash S., *Refleksyjność i jej sobowtóry: struktura, estetyka*, [w:] U. Beck, A. Giddens, S. Lash, *Modernizacja refleksyjna*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2009.
- Maffesoli M., *Czas plemion. Schyłek indywidualizmu w społeczeństwach ponowoczesnych*, przeł. M. Bucholec, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2008.
- Nowa Encyklopedia Powszechna PWN*, t. 5 (Leb-Nil), red. naczelny B. Kaczorowski Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2004.
- Olcoń-Kubicka M., *Indywidualizacja a nowe formy wspólnotowości*, Wydawnictwo Naukowe Scholar, Warszawa 2009.
- Panayiotou A., *Czym jest uniwersytet, jeśli nie jest demokratyczny i wolny?*, <http://politykaakademicka.kkhp.pl/ustawa-2-0/czym-uniwersytet-jesli-demokratyczny-wolny/?fbclid=IwAR2gT-TekjQAKSUwS9RoyMvowJqQ7JvBegZ5eq3dtvlexlDOrSV0paYfY1PA>, dostęp 18.11.2018.
- Putnam R., *Demokracja w działaniu: tradycje obywatelskie we współczesnych Włoszech*, Znak, Kraków 2005.
- Reading B., *Uniwersytet w ruinie*, przeł. S. Stecko, Narodowe Centrum Kultury, Warszawa 2017.
- Sobal E., *Słownik wyrazów obcych*, PWN, Warszawa 2002.
- Sułkowski Ł., *Fuzje uczelni. Czy w szaleństwie jest metoda?*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2018.
- Sułkowski Ł., *Kultura akademicka. Koniec utopii?*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2016, Śliwerski B., *Diagnoza uspołecznienia publicznego szkolnictwa III RP w gorsecie centralizmu*, Impuls, Kraków 2013.
- Sztompka P., *Zaufanie. Fundament społeczeństwa*, Znak, Kraków 2007.
- Śliwerski B., *Familiada edukacji*, „Dziennik. Gazeta Prawna” 2013, nr 82(3472), 26–28 kwietnia 2013.
- Śliwerski B., *Diagnoza uspołecznienia publicznego szkolnictwa III RP w gorsecie centralizmu*, Impuls, Kraków 2013.
- Teisseyre P., *Ład społeczny bez zaufania?*, [w:] *Nowe rzeczywistości społeczne, nowe teorie socjologiczne. Dyskusje i interpretacje*, red. M. Gdula, A. Grzymała-Kazanowska, R. Włoch, Wydawnictwo Naukowe Scholar, Warszawa 2012.
- Urry J., *Socjologia mobilności*, przeł. J. Stawiński, PWN, Warszawa 2009.
- Young R. J.C., *Postkolonializm*, przeł. M. Król, Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, Kraków 2012.

Author: Ewa Bochno

Title: Hybrid community as a category in the perception of student groups

Keywords: university, dean group, community, hybrid, hybrid community

Discipline: Pedagogics

Language: Polish

Document type: Article

Summary

The paper scrutinises the university as a place for functioning within the community of student groups with relations and activities which are conducive or detrimental to the creation of the community. An attempt was made to achieve two goals. First of all, to indicate the potential of a theoretical and practical category of *a hybrid*, as well as a newly introduced, related category of *hybrid community*. Secondly, in relation to own research findings on dean's student groups, the potential of their application when perceiving the groups through the category of *hybrid community*.